

Я. Джоганик про словацьку гілку української літератури

Автор монографії* добре знайомий українським славістам, викладачам і студентам і, зокрема, славістам у національному університеті в Києві, Львові, Ужгороді, де плідно працює як лектор словацької мови і літератури. Доцент, кандидат філологічних наук Ярослав Джоганик є автором численних статей та розвідок, а також навчальних посібників (зокрема підручника словацької мови для українських словакістів, який він створив у співавторстві з професором ужгородського національного університету С. М. Пахомовою). Нещодавно вийшла монографія Я. Джоганика, присвячена українській літературі в Словаччині, яка розрахована на студентів-славістів українських університетів, всіх, кого цікавить розвиток українсько-словацьких літературних взаємин і, зокрема, творчість українських прозаїків, які проживають і працюють у Словаччині.

Про українську літературу у Словаччині публікувалися дослідження, огляди та критичні статті. Зокрема до цієї теми зверталися як словацькі і чеські, так і українські дослідники – Ю. Бача, М. Роман, О. Мишанич, А. Червеняк, Ф. Ковач, М. Молнар, М. Неверли, О. Зілинський, В. Жидліцький та інші літературознавці, але нерідко не лише їх публікації про сучасних українських письменників, які живуть і працюють у Словаччині, а й твори самих письменників не були широко відомі українському читацькому загалу, оскільки вони передусім друкувалися у Словаччині (на сторінках «Дуклі» або у малотиражних збірниках). А між тим, уявити український літературний процес без врахування творчого доробку українських письменників Словаччини не дозволяє всебічно і ґрунтовно оцінити вклад української словесності у світову літературу.

Книга словацького літературознавця Я. Джоганика, яка нещодавно побачила світ в ужгородському видавництві «Мистецька лінія» якраз і дає можливість глибше познайомитися з українською літературою, яку репрезентують у Словаччині автори, що пишуть свої твори українською мовою. Монографія Я. Джоганика вирізняється серед публікацій на цю тему тим, що автор спробував на прикладі творів сучасних українських прозаїків Словаччини дослідити особливості творчих здобутків таких письменників як І. Яцканін, Є. Бісс, Н. Вархол, Ш. Ганушчин, Е. Галайда, І. Мадинський і їх вклад у літературу Словаччини.

Особливий інтерес викликає у читача вступ до монографії, що носить як теоретичний, так і історико-літературний характер, в якому автор детально і всебічно розглядає питання і проблеми вивчення літературознавцями і критиками розвитку української літератури на сучасному етапі в Словаччині. Я. Д. Джоганик зазначає, що, на жаль, з цілого ряду

---

* Džoganik Jaroslav- Epické impresie. – Užhorod : Mýstecká Linija, 2006. – 208 с.

об'єктивних і суб'єктивних причин інтерес до цієї літератури в останні десятиліття дещо знизився як у Словаччині, так і в Україні, де вона є мало відомою, але, на думку автора, «навіть всупереч периферійності її (української літератури в Словаччині – В. Моторний, О. Моторний) положення та скорочення творчого (авторського і читачького) потенціалу, що простежується з 90-х років минулого століття...», сьогодні необхідно зосередити особливу увагу критики до неї, оскільки ця гілка української літератури на сході Словаччини попри всі ідейні і художні складності свого розвитку була і залишається як своєрідним мірилом культурного та ідейного розвитку життя українського етносу в цьому регіоні, так і невід'ємною частиною загальнословацького літературного процесу.

Щоб показати всі здобутки і прогалини розвитку української літератури в Словаччині в минулому і в сучасному, які мають свої коріння як «позалітературного, так і внутрішньолітературного характеру» протягом багатьох років, автор заглиблюється в творчу лабораторію чільних представників української прози, які активно творили і творять у Словаччині.

Основною метою свого дослідження вчений вважає критичну інтерпретацію, яка внутрішньо пов'язана з художнім текстом, з його формальними і образотворчими особливостями, а також з характеристикою авторських особливостей творчого доробку письменників. Таким чином, Я. Джоганик у своїй монографії, завдяки вибраному ним методу дослідження, пропонує читачеві як загальний характер розвитку української прози, так і її місця в словацькому літературному контексті 60-90-х рр ХХ ст.

Перший критичний нарис монографії присвячено Івану Яцканину – відомому прозаїку, твори якого вже понад два десятиліття «привертають увагу читача». Автор в ньому зупиняється насамперед на двох книгах малої прози Яцканина: «Місце проживання» (1987) та «Все залишаєш» (1990) хоч бере до уваги і інші твори письменника, написані ним у 2000 – 2004 рр. В центрі уваги дослідника взаємини персонажів у творах письменника. Я. Джоганик підкреслює, що оповідання, надруковані у збірках І. Яцканина, присвячені різним періодам історії Словаччини – часам війни, повоєнним рокам та сучасності. Отже, збірка обіймає значний і суперечливий етап в житті країни і, тим самим, зачіпає важливі теми сучасного розвитку, зокрема ті, які завжди були актуальними в літературі Словаччини – теми села і взаємостосунків між селянами.

Цитати, які Я. Джоганик наводить у тексті, яскраво ілюструють сюжетні ситуації, барвисту мову селян, їх психологію та овіяні віками звичаї.

Окремий нарис в монографії присвячено творчості «провідної особистості сучасної прози» - Єві Бісс, проза якої, на думку вченого, свідчить про «зближення тематичного та психологічного плану» у створенні авторкою літературних персонажів. Тим самим, підкреслює автор, «Є. Бісс є своєрідним інтроспективним аналітиком індивідуальної долі кожного із своїх персонажів». Її твори свідчать про добре знайомство

авторки з середовищем, про яке вона пише, а отже і про глибоке і переконливе відображення нею суспільного життя. Мала проза Є. Бісс, на думку Я. Джоганика, є «важливою і новаторською ланкою в сучасній українській літературі Словаччини, на яку можна спиратися при пошуку художньої оцінки цієї літератури».

До нечисленної групи сучасних українських авторів, які живуть і творять у Словаччині, Я. Джоганик справедливо зараховує письменницький талант Надії Вархол, якій у монографії присвячений окремий нарис. Дослідник підкреслює своєрідність і оригінальність художньої візії письменниці, яка у властивій лише їй манері веде розповідь у своїх творах про «речі серйозні і драматичні», користуючись багатоманітною палітрою гумору, пародії та сарказму, а також фольклорними мотивами. Аналізуючи окремі твори Н. Вархол, Я. Джоганик висловлює думку про те, що в її творчості можна спостерігати елементи постмодерної естетики, які підтверджують «художній прояв, досягнутий в українській літературі Словаччини» протягом останніх двох-трьох десятиліть.

Заглиблюючись у дослідження прози Штефана Ганушчина, Я. Джоганик зауважує, що творчість цього українського письменника, на жаль, ще не привернула увагу критиків і читачів, хоча його перша збірка прози «Високі сходи» вийшла ще у 1974 р. Важливою особливістю прози Ш. Ганушчина є його інтерес до проблем моралі і духовної атмосфери суспільства, питання виховання тощо. Таким чином проза Ш. Ганушчина є, на думку автора, важливою ланкою в вирішенні базових питань людського буття.

Оцінюючи творчість Єліаши (Іллі) Галайди, Я. Джоганик звертає увагу на його інтерес до сільської тематики, а також авторську естетичну позицію, яка полягає у експресивному змалюванні специфічного соціального середовища. Дослідник зокрема звертає увагу на тематичну близькість творів Е. Галайди з ранньою прозою І. Яцканина, підкреслюючи, разом з цим, що якщо Е. Галайда створює експресивний соціальний образ життя села, заснований на стосунках між селянами, змальовуючи їх «ліричними фарбами», то І. Яцканин свою увагу звертає на емоційну сторону взаємин героїв. Отже кожний з письменників, як справедливо резюмує автор монографії, створюючи панораму сучасного села, намагається окреслити її з різних сторін, що важливо для читача, який, читаючи ці тексти, отримує широку рельєфну картину сільських буднів.

І нарешті останній літературно-критичний нарис у монографії Я. Джоганика, присвячений прозі Івана Мадинського. Мабуть читачам України з-поміж українських авторів Словаччини це ім'я найбільш відоме, адже І. Мадинський є знаним не лише як чільний представник української літератури у Словаччині, але й як активний діяч в царині культурного життя українців.

Автор стверджує, що творчий і життєвий шлях І. Мадинського не був гладким, оскільки він часто не міг висловити свої думки на повний голос і мусив знайти свій «засіб», який дозволяв йому говорити щиро з читачами.

Я. Джоганик у стислій формі спробував накреслити портрет І. Мацинського-літератора, зупинившись як на його поезії («Лагерні вірші»), так і на його прозі, яка часто друкувалася на сторінках журналу «Дукля» та в інших періодичних виданнях. Втім відмітимо, що Я. Джоганик не вперше звертається до творчого доробку І. Мацинського (див. напр. Джоганик Я. «Проза І. Мацинського: ситуаційне дослідження соціальної атмосфери суспільства» та ін.).

Літературний портрет І. Мацинського, вміщений у монографію Я. Джоганика, є, таким чином, своєрідним підсумком автора в дослідженні творчості відомого українського письменника.

Заключення, українське, російське і англійське резюме, список літератури (понад 100 праць) завершують монографію Я. Джоганика, присвячену проблемам розвитку української прози в Словаччині. Крім того до кожного літературно-критичного нарису про творчий доробок письменників додано також бібліографію основних публікацій про їх життя і творчість.

Таким чином Монографія Я. Джоганика це – не лише зібрання літературно-критичних нарисів про українських письменників у Словаччині, написаних на багатому фактичному матеріалі, а й вдале теоретичне та історико-літературне осмислення найважливіших проблем, характерних для розвитку цієї гілки української літератури на сучасному етапі. Книга словацького літературознавця є глибоким і багатограним екскурсом у маловідому українському читачьому загалу сторінку нашої літератури, яка має вікові традиції своєї історії у Словаччині. Шкода, що наклад книги невеликий і було би добре видати її переклад українською мовою, що значно збагатило б наше знання українського літературного процесу за межами України.

Моторний В. А., Моторний О. А.

«ІСТОРІЯ БОЛГАРІЇ» В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СЛАВІСТИКИ (Рецензія на книгу «Історія Болгарії» В. Чорнія, Львів, 2007. – 403 с.)

Вихід «Історії Болгарії» є надзвичайно важливою подією для української славістики, адже це перше україномовне видання, підготовлене українським автором – авторитетним і широковідомим істориком-славістом Володимиром Чорнієм.

Ця фундаментальна праця є систематизованим висвітленням історії Болгарії від найдавніших часів до сучасності, а також, як зазначає сам автор, і результатом багаторічної власної дослідницької діяльності, спрямованої на наукові пошуки у межах певних історичних періодів.

Потреба у створенні такої праці зумовлена кількома чинниками. Передусім, українці і болгари мають багато спільних дотичних точок: етнічна і мовна близькість, культурні і політичні взаємозв'язки тощо. Серед них слід виділити і той факт, що на території України проживає численна